

PEDAGÓGUS (ÖN)ÉRTÉKELÉS

Kérdőíves kutatás a pedagógusok értékelési rendszeréről

2022 novemberében a Belügyminisztérium jelezte, hogy a jelenleg életben lévő minősítési rendszert felülvizsgálják, ahelyett egy új, másik rendszert vezetnek be. A közvélemény számára csak életpálya modellként ismert jelenlegi rendszerben a pedagógusoknak kötelező feladatok vannak az előmenetelhez a különböző pályaszakaszokban, amely rengeteg plusz bürokráciai terhet ró rájuk.

Az elmúlt tíz év során ezt a rendszert már sokszor bírálták, maguk a pedagógusok is, így nem csoda, hogy egyöntetűen alacsony értékelést adtak a minősítési rendszernek. Az átlagosan 1,7 pontos értékelés az osztályzatok nyelvén az elégségeset sem éri el. Hasonlóképpen vélekednek a jelenlegi tanfelügyeleti rendszerrel kapcsolatban is (1,7 pont), valamint a jelenlegi pedagógus értékelési rendszerről (1,7 pont) is. Előbbi egy ellenőrzési és értékelési modell, ami nem szaktárgyi hanem pedagógiai szempontból vizsgálja a pedagógusokat.

Ez alapján a jelenlegi rendszert rendkívüli módon elutasítják a pedagógusok. Az viszont jól látható, hogy egyes elemeinek megváltoztatásával (gyakornoki vizsga eltörlése, kötelező jelleg megszűnése) máris „vonzóbb” lenne a pedagógusok számára, de még így is csak közepes (2,9 pont) értékelést kap a pedagógusoktól.

A pedagógusok véleménye ezekben a kérdésekben egységes, az intézmény-, településtípus, régió, illetve korcsoport szerinti bontásban nem tapasztalhatók eltérések, sajátos véleményserkezetek. (1. ábra)

Az értékelési rendszer változásának szempontjából fontos kérdés, hogy a pedagógusok melyik értékelési formához hogyan viszonyulnak. Ebben az esetben az 1-es érték azt jelenti, hogy egyáltalán nem tartják támogathatónak, míg az 5-ös érték azt jelenti, hogy teljes mértékben támogathatónak tartják a pedagógus az alábbi tételeket az értékelési rendszerben. A válaszok alapján elmondható, hogy a pedagógusok a szakmai, fejlesztő értékelésre nyitottak (fejlesztő értékelés: 4,0 pont), ugyanakkor a büntető jutalmazó értékelést elutasítják (1,3 pont). Önértékelés tekintetében megosztottak (2,9 pont) míg a pedagógust és intézmény középpontban álló értékelést egy szinten értékelik (2,7-2,7 pont).

A pedagógusok véleménye ezekben a kérdésekben egységes, az intézmény-, településtípus, régió, illetve korcsoport szerinti bontásban nem tapasztalhatók eltérések, sajátos véleményserkezetek. (2. ábra)

A pedagógusok számára legfontosabb, hogy azoknak a véleménye jelenjen meg hangsúlyosan a felmérésben, akik az ő tevékenységükre legpontosabban rálátnak. Elsősorban saját véleményük (4,2 pont) megjelenését tartják fontosnak, majd ezt követik az intézményen belül megjelenő vezetők és szervek véleményei. Legkevésbé a külső szakértő bevonását támogatják (2,1 pont).

A bizalmi kör és a szakmai szempontok keverednek: nem utasítják el azt, hogy a felettesük (intézményvezető: 3,7 pont), a munkaközösség, vagy a munkaközösség vezető (3,6 pont) bírálja őket, ugyanakkor nem szeretnék, hogy szakmailag külső, ámbár a bizalmi körben valószínűleg belül lévő diákok (2,8 pont) valamint szülők (2,6 pont) véleménye legyen hangsúlyos, de azzal vannak a legkevésbé kibékülve, hogy a szakmailag felkészült, ugyanakkor bizalmi körön kívül lévő ember bírálja az ő munkájukat.

Első ránézésre érdekesen hathat, hogy míg az előző kérdésben az önértékelés alacsonyabb átlag értéket vett, addig ebben az esetben a saját vélemény megjelenésének fontossága egyértelmű. Közelebbről vizsgálva a dolgot azonban érthető: a pedagógusok nem az önértékelés fontosságát szeretnék megúszni, hanem a feleslegesen rájuk rótt bürokratikus terheket.

A pedagógusok véleménye ezekben a kérdésekben egységes, az intézmény-, településtípus, régió, illetve korcsoport szerinti bontásban nem tapasztalhatók eltérések, sajátos véleménysszerkezetek. (3. ábra)

A teljesítményértékelési rendszer tartalmával kapcsolatban a pedagógusok leginkább azokat az elemeket fogadják el legkevésbé, amely nem múlik a szakmai kompetenciájukon – mégis objektív mérőszámnak hathat. Hasonlóképpen utasítják el azokat az elemeket is, melyek teljesen szubjektív megítélést jelentenek.

Előbbire példa a gyermeke hiányzásainak száma. Ezekre a pedagógusnak kevés ráhatása van, ugyanakkor mégis objektív mérőszámnak hathat a külső szemlélő számára, az elutasítása ennek a legmagasabb (1,1 pont), hasonló objektív mérőszámnak ható az országos kompetencia mérés (1,6 pont) is, amelytől évek óta hangos a sajtó – a kerettanterv sem támogatja az ehhez szükséges készségek kialakulását, mégis amennyiben ez megjelenik az értékelési rendszerben a pedagógusra hárítja az összes felelősséget. Az öltözködés (1,6 pont) és a közösségi médiában megosztott tartalmak (1,5 pont), valamint a lojalitás, az intézmény vezető felé (1,66) és a nemzeti elköteleződés (1,8 pont) ugyanazt a szubjektív értékrendszert állítja fel, melyben a pedagógus nem biztos, hogy meg tud felelni a nem teljesen világos elvárásoknak.

A pedagógusok leginkább az osztályzatok rendszerességével, illetve a szülőkkel való kapcsolat-tartást fogadják el, de ebben is igen megosztottak. Ezek azok a mérőszámok, melyek nem azt a szeletét mutatják meg a pedagógus munkájának, amellyel valódi kompetenciára vonatkozó kérdésekre tudnánk következtetni, -ugyanakkor- ezek legalább valóban múlhat a saját munkájukon.

A pedagógusok véleménye ezekben a kérdésekben egységes, az intézmény-, településtípus, régió, illetve korcsoport szerinti bontásban nem tapasztalhatók eltérések, sajátos véleménysszerkezetek. (4. ábra)

A bérek rendezésének vitája jelenik meg talán a legtöbbször a sajtóban. A pedagógusok gyakran hangsúlyozták, hogy nem a béremelés az egyetlen követelésük, illetve legnagyobb probléma az oktatási rendszerrel kapcsolatban, azonban súlyos terhet ró rájuk a mindennapokban. A kormány bérrendezéssel kapcsolatos elképzelései az értékelési rendszerben is markánsan megjelentek, egy fizetés többlettel, valamint megvonással járó jutalmazó és büntető rendszerről lehetett először olvasni a sajtóban. Úgy tűnik azonban, hogy nem csak a lehetséges pénzbeli retorziót utasítják el (1,1 pont), hanem a kilátásba helyezett pénzbeli jutalmat is, amely az értékelési rendszeren

alapulnak. A bérekkel kapcsolatos kérdések során kiderül, leginkább az amúgy is ledolgozott óraszámok kifizetése lenne kívánatos (4,4 pont), közepesre vizsgálják az az elképzelés, hogy ugyanezt bérpótlék formájában kapják meg a pedagógusok, de még ennél is kevésbé támogatott egy másik pénzbeli jutalmazó rendszer javaslata, melyben az intézetvezető gazdálkodik egy kerettel, és a jól teljesítőket kompenzálja (2,8 pont). Mindez azt jelenti, hogy a pedagógusok az objektíven megítélhetően elvégzett munkájukat szeretnék pénzbeli juttatások formájában elismertetni. A bérpótlék azonban itt is megosztó. Az olyan teljesítmény alapú bérkiegészítések, melyek nem az elvégzett munkaórára, hanem egy szubjektív vagy félig objektíven értékelt rendszer függvénye azonban nem kívánatos számukra. Míg a sales tevékenységekkel foglalkozók gyakran örülnek a teljesítmény alapú értékelésnek, a pedagógusok munkavégzésére annak a szakmának a világa nem lefordítható.

Fontos változás jöhet a pedagógusok életében, március elején jelent meg a sajtóban az a hír, hogy a Belügyminisztérium megszüntetné a közalkalmazotti jogviszonyukat. Ezt a döntést a bérrendezéssel kötik össze, egy új jogállást vezetnének be, a pedagógusok számára: az úgynevezett köznevelési foglalkoztatotti jogviszonyt. A kérdőív tanulsága szerint a pedagógusok körében ez a javaslat egyáltalán nem népszerű, ha osztályzatokban kellene megfogalmazni: elégtelen (1,3 pont). Ugyancsak elégtelennel értékelik azt a javaslatot, amely szerint eltörlik a pályán eltöltött idő bérszámítását (1,5 pont). Ebben az esetben a különböző korosztályok megosztottak, a fiatalok, 18-29 évesek inkább egyetértenek (2,7 pont) az eltörléssel, mint az idősebb kollégák (60 év feletti, 1,2 pont). Jóindulatú kerekítéssel elégségesre (1,6 pont) értékelik azt a javaslatot miszerint a lekötött munkaidőt mozgó órásszámmal határozzák meg a köznevelésben.

A pedagógusok véleménye ezekben a kérdésekben egységes, az intézmény-, településtípus, régió szerinti bontásban nem tapasztalhatók eltérések, sajátos vélemény szerkezetek. (5. ábra)

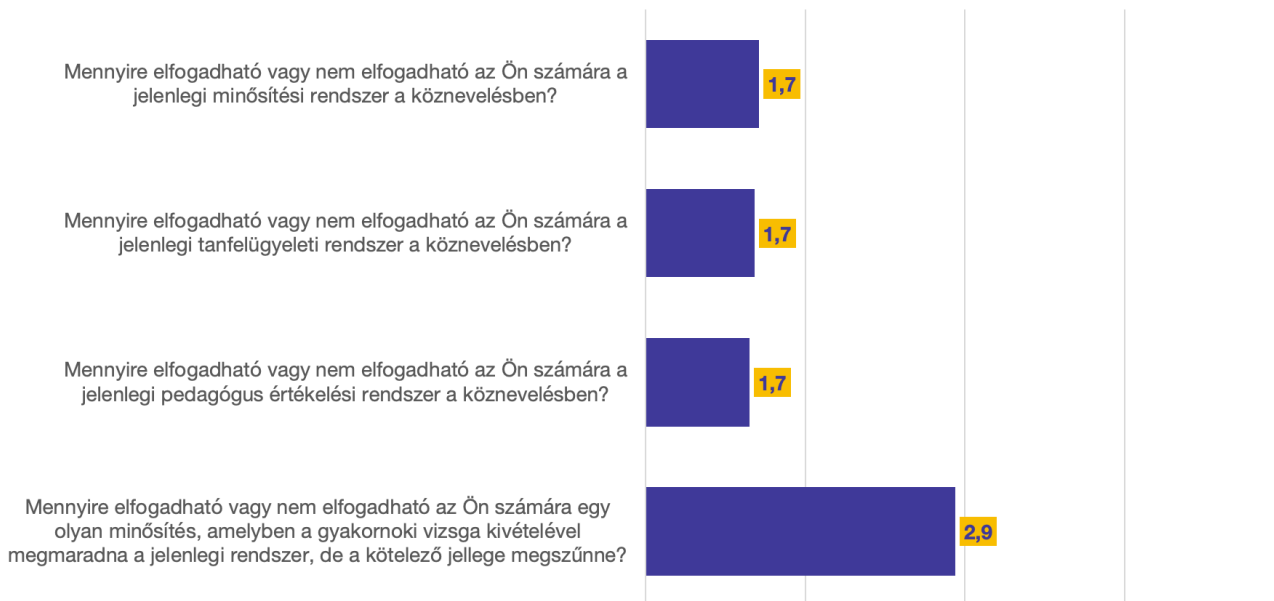
Az ötelemű bérrendszer minden egyes pontját külön kérdeztük a pedagógusoktól, így pontosan kivehető, hogy mely részei támogatottak vagy kevésbé támogatottak. Utóbbiba sorolható az intézményvezető által adott, központi szempontsor alapján meghatározott minőségi bérpótlék, melyt a pedagógusok átlagosan közepesre értékelnek (2,9 pont). A többi elemmel azonban majd' egyöntetű a pedagógusok egyetértése, a pályán eltöltött évek száma alapján meghatározott alapbér, az esti feladatokért járó juttatás, a pótlékok, valamint a túlmunkák kifizetésére szóló javaslatok mindegyike 4,5 pont feletti átlagot ért el, melyek kerekítéssel mind jelesre vizsgáltak. Ebből is az látszik, hogy az objektíven megfogható munkaórák, valamint a pályán eltöltött szakmai éveket jogos kritériumrendszerként értékelik, a bérpótlék azonban nem arat osztatlan sikert a pedagógusok számára.

A pedagógusok véleménye ezekben a kérdésekben egységes, az intézmény-, településtípus, régió, illetve korcsoport szerinti bontásban nem tapasztalhatók eltérések, sajátos vélemény szerkezetek. (6. ábra)

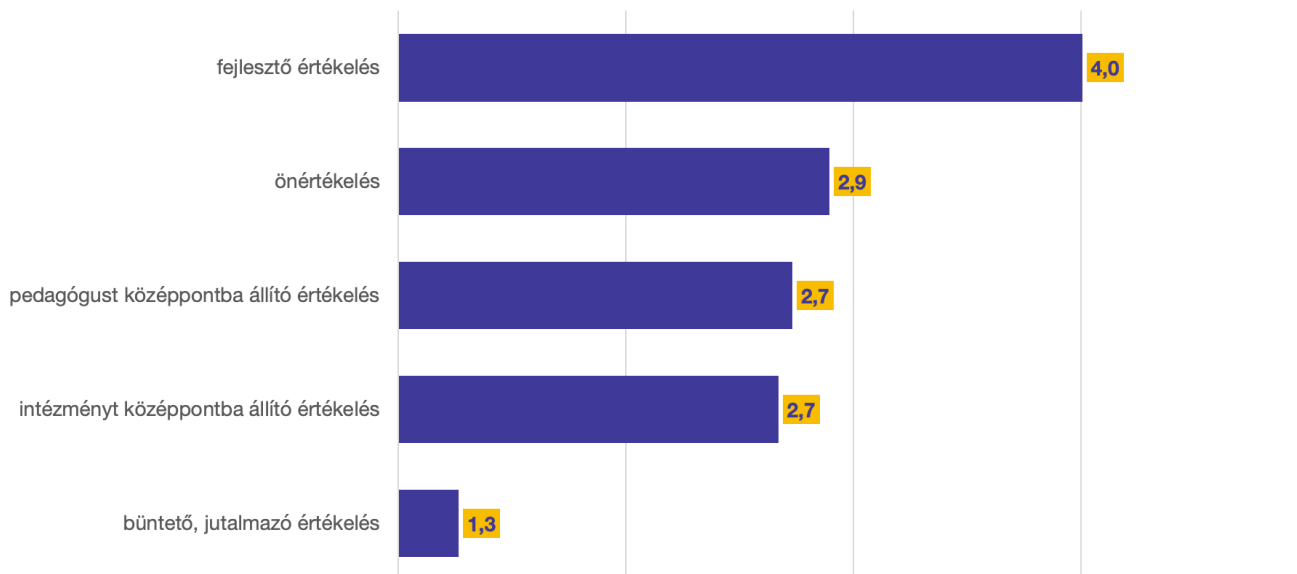
Összefoglaló

A kutatás tanulsága, hogy a jelenlegi minősítési rendszerrel elégedetlenek a pedagógusok, az új bevezetése tehát kívánatos lenne, a pedagógusoknak azonban határozott véleménye van arról, hogy milyen formában kellene az értékelést elvégezni. A szakmájukban segítséget nyújtó, fejlesztő értékeléssel a többség egyetért, melyben a saját munkájukra pontosan rálátó szakmai vélemények mutatkoznak meg. Mindezeket azonban, főként amikor a bérezés is képbe kerül olyan alapokra helyeznék, amelyek az objektív teljesítményük alapján megítélhetők.

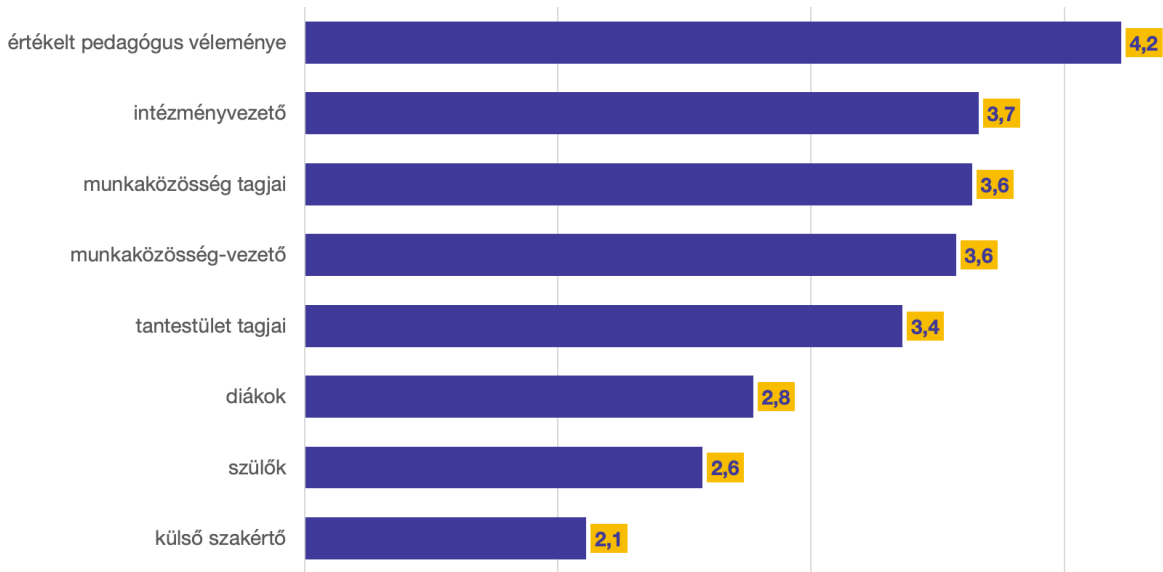
1. ábra. Pedagógusok véleménye a jelenlegi értékelési rendszerekről

2. ábra. Melyik értékelési formát tartja támogathatónak vagy nem támogathatónak az értékelési rendszerben?

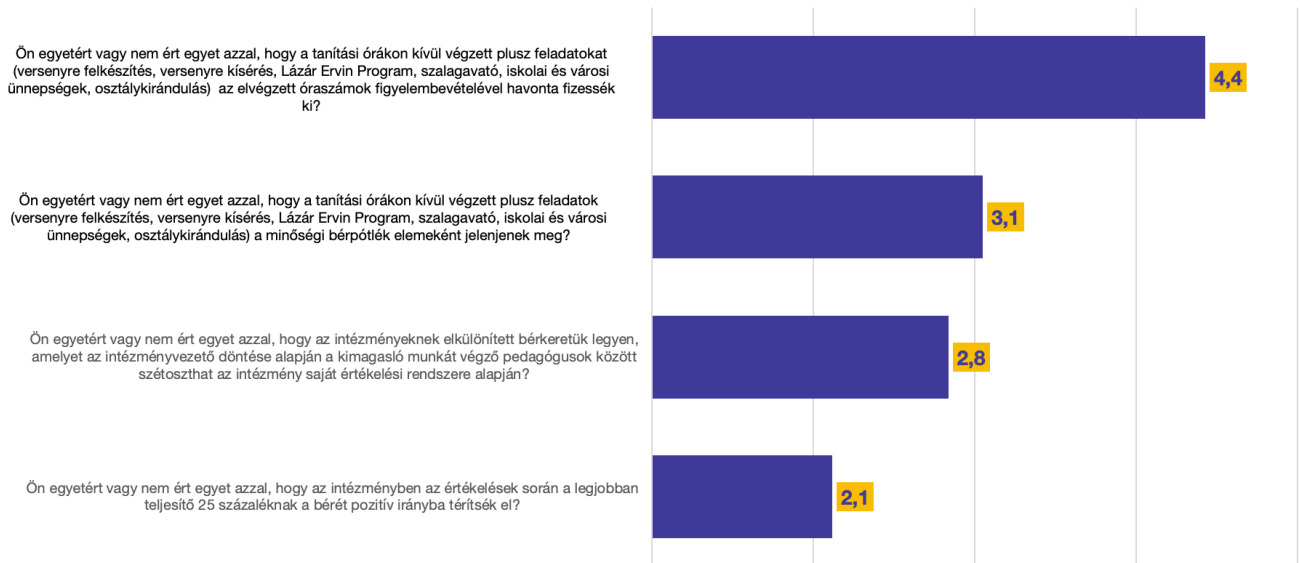
3. ábra. Az Ön megítélése szerint kiknek a véleményét kellene figyelembe venni a pedagógusok értékelési folyamatában?

4. ábra. Mennyire ért egyet vagy nem ért egyet azzal, hogy a pedagógusok teljesítményértékelésében megjelenjenek a következő elemek?

5. ábra. Bérrendezéssel kapcsolatos kérdések

6. ábra. Ön egyetért vagy nem ért egyet azzal, hogy ötelemű bérrendszer legyen a köznevelésben, amely a következő elemeket tartalmazza?

A kutatásról

A Forrás Társadalomkutató Intézet a Pedagógusok Szakszervezetének együttműködésével kérdőíves kutatást végzett 2023. február 26. és március 16. között, melynek témája a pedagógusi teljesítmény értékelési rendszerrel és a bérrendszer átalakításával kapcsolatos vélemények felmérése volt. A kérdőív szakmai kidolgozását a Forrás Társadalomkutató Intézet, a terjesztését a Pedagógusok Szakszervezete végezte.

A 10-15 perces kérdőívet online tölthette ki bármelyik pedagógus. A minta az intézmény fenntartójára és területi régiók szerint reprezentálja a pedagógus társadalmat a KSH adatainak megfelelően. A kérdőívet 4.110 pedagógus válaszolta meg.

Az elemzés során törekedtünk arra, hogy különböző bontásokban is vizsgáljuk a pedagógusok véleményét: intézménytípus, régió, település típus, kor és életpálya szakasz szerint is vizsgáltuk az egyes kérdésekről alkotott véleményeket. Azt tapasztaltuk, hogy a pedagógusok véleménye a legtöbb esetben egyöntetű, így csak abban az esetben jeleztük, amelyben eltért a pedagógusok átlagos értékelése.